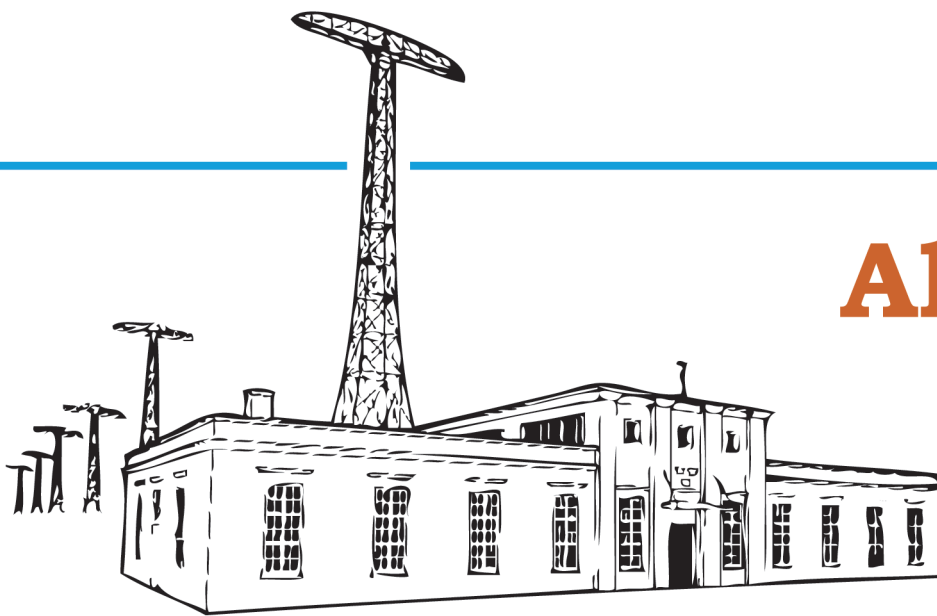

Nr 4 2012

Medlemsblad för
Alexander
Grimeton
Veteranradios
Vänner

Alternatorn

”Den gamla damen” startas på julafton

Förra året var ”The old lady”, SAQ, opasslig på julafton, Hur än tomtarna slet så ville hon inte bidra till julmyset i Sändarsalen. En skadad säkring bl a, ska ha varit orsaken till att det inte gick att starta. Vi hoppas att allt fungerar i år. Välkomna, alla som kan, och ta gärna en gäst med er. Det blir som vanligt: Start, glögg, pepparkakor, kaffe och tårta. Fritt

inträde för alla. Kom direkt till Sändarsalen, ingången mitt emot Alex labb. Bilden: Tomtarna Jan Steinbach, Ulf Larsson och Bo Johansson hoppas på lugnare jul i år.

Första kvinnan som startar SAQ sid 4,5

www.alexander.n.se

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR ☆ TILLÖNSKAS ALLA ☆ ALEXANDERS VÄNNER

Hej alla i Alexander

Dags igen för vår traditionella julaftonssändning. För sjunde året i rad samlas alla som kan och vill (även ickemedlemmar är välkomna, och det är inget inträde denna dag men vi hoppas naturligtvis att du vill bli medlem). Schemat är det vanliga: Kl 8.30 startas Alexandersonalternatorn och kl 9.00 skickar vi ut ett budskap över världen. Vi smörjet kråset med lussekatter, pepparkakor, tårta, glögg och kaffe. Välkomna.

I somras hade vi två kurser i SAQ (som är Alexandersonalternatorns anropssignal). Ni som läst Alternatorn vet att sammanlagt sex personer bevistade kurserna. På det lokala planet har uppslutningen varit större. När vi inför hösten hörde oss för om fortsättningskurs för alla som gått på våra tidigare SAQ-kurser var det femton som anmälde sig. Men vi planerar redan nu för en ny sommarkurs för dem som inte har möjlighet att komma hit på kvällstid. För vi vill ju att så många som möjligt ska få tillfälle att delta i våra kurser och inte bara de som bor i närområdet. (Datum kommer i nästa nr 1 – 2013).

Alexander ökar sitt medlemsantal stadigt. I höst var vi 585 medlemmar, en nettoökning med cirka 30 jämfört med samma tid i fjol.

-I stort sett varje vecka kommer nya medlemmar, det är ett väldigt drag just nu, säger Ola Hernvall, som är ansvarig för medlemsmatrikeln. Det är övervägande män som är medlemmar. Endast omkring tio procent eller 63 stycken är kvinnor.

John Strandberg

Som medlem i föreningen Alexander kan du få köpa en utbildnings-DVD, som visar en teknisk dokumentär om radiostationen. Det är en dubbel DVD med totalt 2 tim 42 min speltid. På skiva 1 visas en översikt över stationen och alla handgreppen som behövs för att köra den. På skiva 2 beskrivs i detalj den tekniska funktionen bl.a. med hjälp av avancerad datorgrafik. Pris 250 kr inkl. porto.

Du beställer den enklast genom att sätta in 250 kr på föreningens plusgiro 171 54 33-7.

Var noga med att ange Din adress på inbetalningen!
1-2 veckors leveranstid.

Julklappstips

Alternatorn

Alexander GVV

- **Grimeton Veteranradios Vänner**

Radiostationen 72

SE 432 98 Grimeton

E-post: info@alexander.n.se

Hemsida: www.alexander.n.se

Redaktör: John Strandberg

Tel 0705 857381

E-post: john.strandberg@swipnet.se

I redaktionen: Ulf Larsson

Ansvarig utgivare Jan Steinbach

Teknisk produktion: Benny Johansson

Tryckt hos Tryckshopen, Varberg, 2012

Årgång 7 (Nr 28 från starten 2006)

Gruppbokning görs på Världsarvet Grimeton

tel: 0340 674190 • e-post: info@grimeton.org • hemsida: www.grimeton.org

I tvättstugan, som hör till Radiobyn, har Alexander plats för tält, loppisprylar och en del annan material. I gengäld har Alexander åtagit sig att stå för nödvändiga reparationer och annat underhåll av stugan. Således målades huset förra året. Efter att en vattenläcka upptäcktes har Alexander i höst lagt nytt papptak på halva taket. Ny takläkt har spikats upp och tegelpannorna återställts. Arbetarna på bygget var: Bo Johansson, Kent Lyngåker, Hasse Nilsson, Jan Steinbach, Charlie Börjesson och Sigvard Bengtsson. (Det är han som sågar här till vänster.)

Blixt och dunder på Höstmötet

Cirka 25 medlemmar hade kommit till höstmötet som i år ägde rum den 3 oktober. Ordförande Jan Steinbach informerade om den verksamhet som varit och som är tänkt ska äga rum i höst. Dit hör höstens SAQ-kurs som samlat 17 deltagare. Meddelades också att nästa års Alexandersondagen äger rum söndag 30 juni. Efter förhandlingarna fortsatte höstmötet i Infobyggnaden under kaffesamkväm. Rubriken på kvällens föredrag var "Blixt och dunder" där Arne Sikö och Torbjörn Jansson experimenterade och förde ett dialogsamtal. Många samlades efter mötet kring apparaterna och fick en extraföreläsning! Kvällens avslutning med stjärnskådning fick inställas på grund av mulet väder.

Arne Sikö och Torbjörn Jansson pratar och experimenterar.

Jennie – första kvinnan på "golvet"

Jennie Helin är den första kvinnan någonsin som varit med om att köra Alexanderalternatorn, SAQ. Det är ett privilegium som hittills bara varit män förunnat. Inte alls märkvärdigt egentligen eftersom radiostationen i Grimeton var en utpräglad manlig arbetsplats. I den mån det fanns kvinnor så höll dessa till på kontoret och deltog inte i själva driften "på golvet".

Det var karlgöra att starta och sköta alternatorn. Jennie har nu brutit den här trenden genom att först delta i en nybörjarkurs i SAQ och nu också deltar i höstens fortsättningskurs där Jennie är ensam bland 16 karlar.

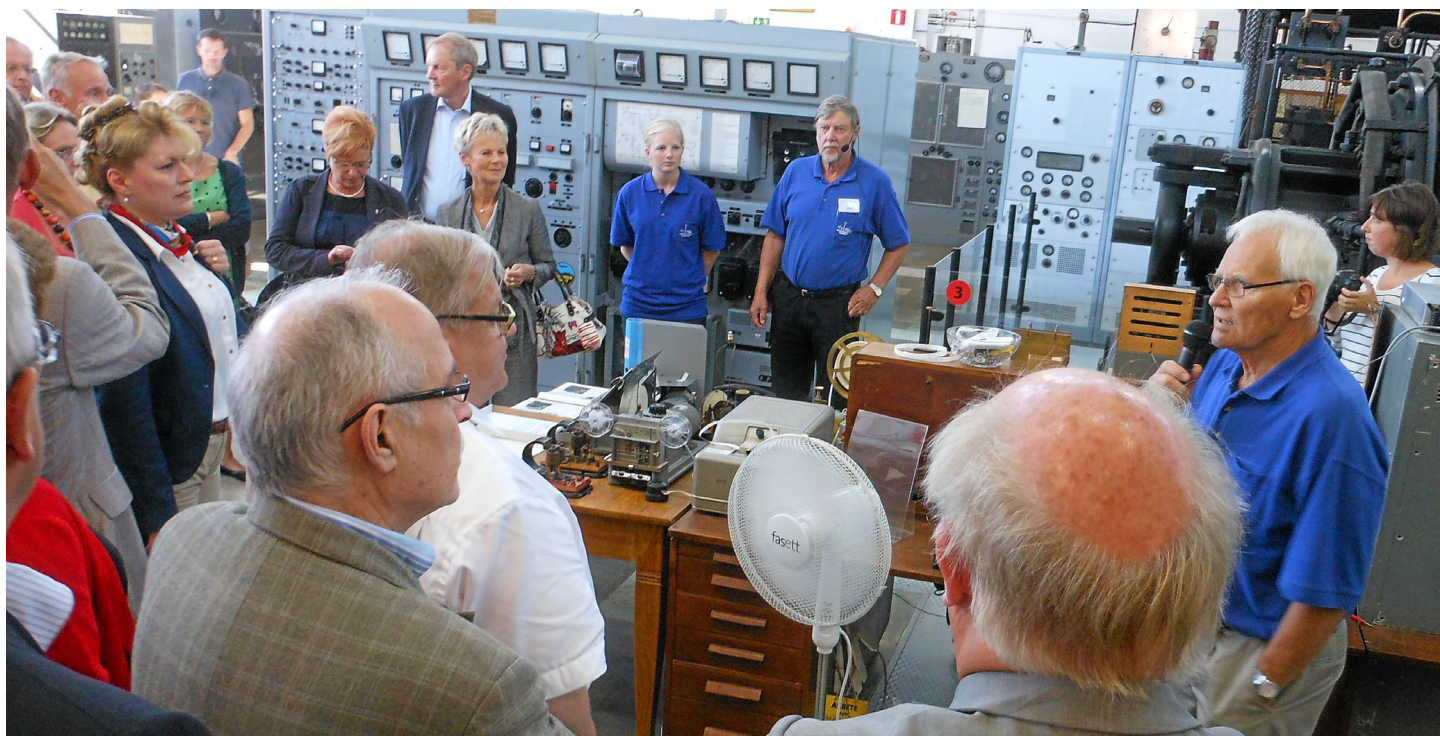
Lite teknikintresse är egentligen allt som krävs för att vara med på Alexanders kurser i handhavande av SAQ. I det fallet var Jennie väl förberedd. Hon har gått tekniskt gymnasium och har examen som högskoleingenjör, visserligen med inriktning inom textil. Men studierna har gett henne en del teknisk grundkunskap som hon nu tycker sig ha nytta av.

Jennie Helin är första kvinnan som varit med om att köra SAQ.

Jennie har arbetat som guide på fästningen och i Grimeton sedan 2004.

Just nu vikarierar hon på kontoret i Grimeton för Camilla Lugnet som är mammaledig. Jennie kommer från Borås men har

Jennie Helin var med om att starta SAQ för landshövdingarna i augusti. Här tillsammans med Jan Steinbach och Bo Johansson.

tillbringat somrarna i Varberg. 2004 bestämde hon sig för att hon ville bo i Varberg under hela sommaren och sökte därför jobb här.

Hon fick arbete som guide på fästningen och i Grimeton. Om radiostationen visste hon just ingenting mer än att den fanns till.

-Men min pappa hade varit här 2001 och gått på en guidning. Han hade med sig lite info om radiostationen, så jag hade hört talas om den, säger hon.

Än så länge är Jennie ensam bland alla karlar på SAQ-kursen. Men hon hoppas att även kvinnorna ska våga sig hit. Det behövs bara lite intresse för en gammal maskin...

-Det kan finns många fördomar om att arbetet är både tungt och tekniskt krångligt, men det passar kvinnor lika bra som män att köra alternatorn. Jag går kursen i

första hand för att lära mig mer som guide, kursen ger mig fördjupade kunskaper om sändaren, säger Jennie.

På sensommaren var Jennie med om att starta SAQ i samband med att landets landshövdingar hade samling i Halland och hade Grimeton som utflyktsmål.

-Att få vara med och starta alternatorn är en ynnest, ett hedersuppdrag. Det är något speciellt varje gång som maskinen startas. Jag vill lära mig mer. Den är som ett hantverk, säger Jennie.

Lite mer om Jennie: 28 år, bor i Varberg med sambon Daniel från Galtabäck. Intressen: sport, fotografering, sömnad. Har i år varit projektledare för utställningen "Räddning - trådlöst sedan Titanic".

Ulf Larsson, telegrafist för Alexander, "nycklade" budskapet.

FN-dagen, den 24 oktober, manifesterades även i år på Världsarvet Grimeton. Ett budskap sändes ut över SAQ. Elever från Göthriks skola i Grimeton och Sankt Jörgens skola i Danmark deltog i det här kommunikationsprogrammet som leddes av Teater Halland och hade som syfte att lyfta fram de mänskliga rättigheter genom konstnärliga uttryck och handlingar. Live över internet läste eleverna haikudiker och intervjuade företrädare för Världsarvet och Alexander, med flera. (Inspelningen kan ses och höras på www.unday.com)

FN-DAGEN DEN 24 OKTOBER 2012

**THIS IS GRIMETON RADIO/SAQ
IN A TRANSMISSION USING THE
ALEXANDERSON 200 KW ALTERNATOR
ON 17.2 KHZ. =**

**YOUNG STUDENTS FROM SCT
JOERGENS SKOLE WILL AFTER
STUDYING THE SITUATION IN THE
WORLD GIVE THIS MESSAGE ON THE
UNITED NATIONS DAY.
FOR FULL MESSAGE READ WWW.UNDAY.
ORG =**

**POVERTY IS NOW. STOP POVERTY OR
MORE PEOPLE WILL DIE.
ACT NOW AND SAVE LIVES.
HELP STOP RACISM . HELP STOP
HUNGER. HELP STOP POVERTY.
ALL COUNTRIES SHOULD WORK
TOGETHER TO MAKE A BETTER WORLD.
IF YOU TAKE CARE OF THE WORLD, THE
WORLD WILL TAKE CARE OF YOU.
HELP STOP WAR AND HATE.
FOLLOW OUR PROJECT ON WWW.
UNDAY.ORG =**

**SIGNED: SCT JOERGENS SKOLE
HOLSTEBRO
DENMARK, REGIONAL THEATRE
HALLAND SWEDEN, THE WORLD
HERITAGE GRIMETON AND THE
ALEXANDER-GRIMETON
VETERANRADIO VAENNER
ASSOCIATION +**

Högfrekvensgeneratorns utjämningsmekanism

Den här gången tittar vi på hur högfrekvensgeneratorns rotorskiva är lagrad. Rotorskivan har en diameter på 1,6 m och en tjocklek på cirka 7,5 cm ute vid periferin, men är betydligt tjockare inne vid axeln. Vikten har vi ingen exakt uppgift på, men en hållfasthetsingenjör har beräknat vikten på rotorskivan till cirka 1500 kg. Han förundrades över hur väl dimensionerad rotorskivan är, den har hållfasthetsmässigt en ringa belastning, varför inga specialstål eller andra extra åtgärder är behövliga. Ute vid periferin finns urfräst 488 spår, och dessa är fyllda med mässing för att minska luftfriktionen när skivan roterar. Ett stålband ligger utanför mässingsfyllningarna för att hålla dessa på plats.

Ute vid periferin är rotorskivan omsluten av statorn, och för att åstadkomma så god magnetisk koppling mellan stator och rotorskiva som möjligt är luftgapen dem emellan mindre än 1 mm. Vid sändningsfrekvensen roterar rotorskivan med 2115 varv/ minut, vilket ger en periferihastighet på 638 km/timme. Därtill kommer att högfrekvensgeneratorn efter en stunds drift har en temperatur på cirka 90°C, vilket åstadkommer en längdutvidgning av rotoraxeln. Sammantaget har små toleranser, hög hastighet och föränderliga dimensioner medfört att en speciell utjämningsmekanism har installerats för att hålla rotorskivan centrerad i statorns gap.

För att bära upp rotoraxel och rotorskiva finns två bärlager, som är placerade på ömse sidor om och närmast rotorskivan. Bärlagren är glidlager, som är trycksmorda av aggregatets smörjoljepump och vattenkylda av stationens kylsystem. För att styra rotorskivan i axiell led finns två kamlager, ett på vardera sidan av rotorskivan och utanför bärlagren.

Kamlagren är smorda och kylda på samma sätt som bärlagren. På vardera sidan av rotorskivan finns lagerhus, som är rörliga i axiell led, och varje lagerhus bär upp ett bärlager och ett kamlager. Lagerhus och kamlager kan ses i bild 1. Bärlagren är ej utritade i denna skiss. Däremot är två hävstänger utritade, liksom två fjädrar (S) som förbinder hävstängerna med aggregatfundamentet.

Hävstängerna är förbundna med respektive lagerhus med en excenter med utväxlingen 40:1. Det betyder att kamlagret påverkar rotoraxeln med en kraft som är 40 gånger större än dragkraften på hävstången från fjädern. Det gäller att fjäderkraften är så avpassad så att den övervinner friktionen mellan lagerhus och konsol, samtidigt som den inte utsätter kamlagret för onödigt stora krafter.

Vid justering av rotorskivans läge i statorgapet, så lossas den lilla klotsen C som sitter mellan fjädrarna och hävstängerna, så att hävstängerna frikopplas från varandra. Därefter centreras rotorskivan genom att spänna eller lossa fjädrarna. När rotorskivan är centrerad så låses hävstängerna vid varandra genom att klotsen C dras åt. Om nu ena lagerhuset av något skäl vill röra sig så kommer det andra lagerhuset att röra sig lika mycket fast i motsatt riktning, vilket gör att rotorskivan kommer att behålla sitt läge i statorgapet så länge fjäderkraften är tillräcklig och kamlagren slits lika.

Ola Hernvall

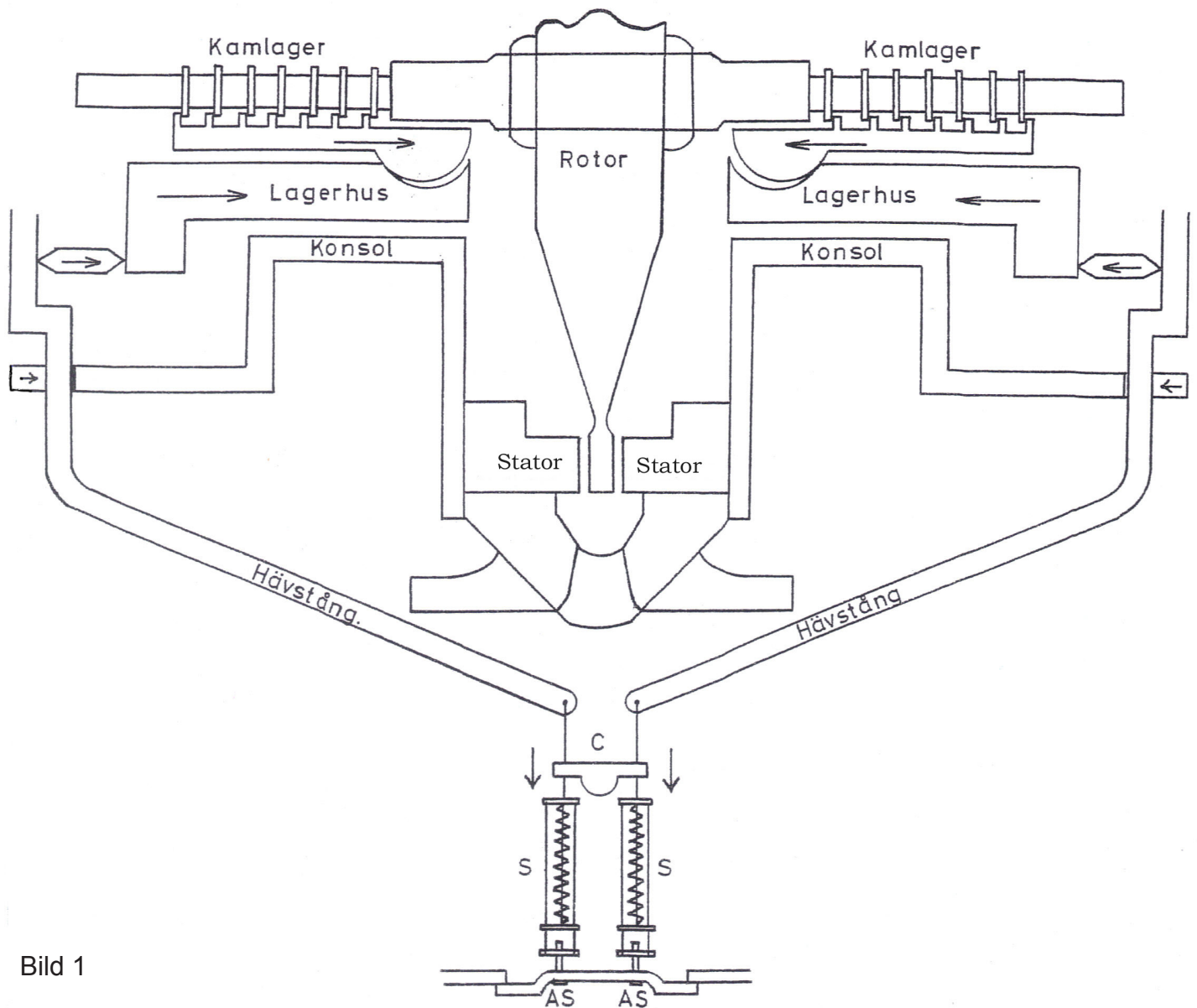
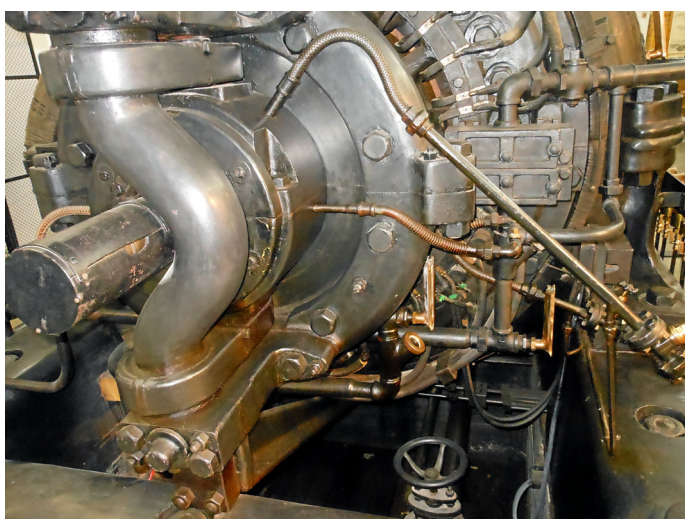
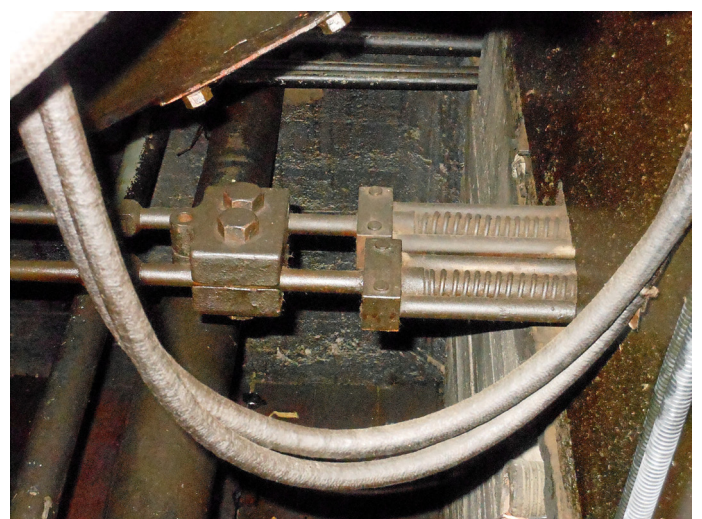

Bild 1

I bild 2 ser man en hävstången nere till vänster. Den krökta delen till vänster är hävstångens förlängning uppåt och upp och nere syns de excentriska kopplingarna till lagerhuset. Smörjoljeledningarna till kamlagret syns ungefär mitt i bilden. Kamlagrets kylvattenledningar kan skyntas till vänster i bilden.

I bild 3 visas de båda fjädrarna som påverkar hävstångerna och ger den centrerande kraften till kamlagren. Här syns också klotsen som sammanbinder hävstångerna så att lika stora men motriktade rörelser av lagerhusen erhålls vid t ex temperaturförändringar.

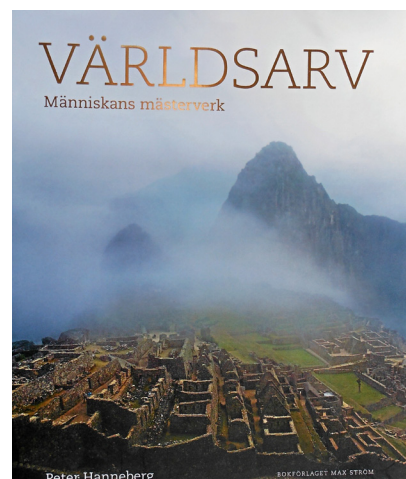
Praktverk med världsarvens själ

Det ska sägas på en gång att Världsarvet Grimeton inte finns med i svensken Peter Hannebergs bok med hundra utvalda världsarv. Bokens titel är Världsarv, människans mästerverk (Bokförlaget Max Ström) och utkom i höst.

Peter Hanneberg är författare, journalist och fotograf med fokus på miljö, kultur och hållbar turism. Han har gett ut ett tiotal böcker och tilldelats "Årets pandabok" tre gånger.

Om urvalet kan man naturligtvis tycka, som part i målet, men eftersom det här är en personlig bok med ett subjektivt urval av såväl bilder som texter är det bara att acceptera och hoppas att författaren tar vägen förbi Grimeton en annan gång.

Hanneberg har besökt två hundra världsarv. Det finns just nu 936 världsarv, varav 745 är kulturvärldsarv, 183 naturarv och 28 blandade. Hanneberg har valt ut hundra av dessa tvåhundra som han har haft särskild känsla för. Det har tagit honom åtta år att färdigställa boken men så har det också blivit ett mästerverk med intressanta och informativa texter och hisnande vackra bilder. Boken mäter 25x30 cm och är 3 cm tjock - en bok att gå på gång återkomma till - att ha liggandes framme och som inte bör gömmas i hyllan bland annan reselektyr. Det är en lämplig present eller julklapp till den som är intresserad av resor och länder och vår värld i allmänhet och världsarven i synnerhet.

Eller kanske till den som kan väntas bli intresserad av ämnet.

Om hur Hanneberg har valt ut dessa världsarv berättar han i en intervju i Dagens Nyheter: "Man försöker skapa en mix som dels är representativ för FN:s världsarvskoncept, och dels har en jämn spridning över jorden. Ett tvärsnitt kan man säga, men jag har bara med platser som jag själv känt något för. Jag har sökt platsernas "själ".

Av Sveriges 15 världsarv finns Tanum, Visby, Lapponia, Skogskyrkogården och Drottningholm med i boken.

JS

Årets uppmuntringsresa", som genomförs vartannat år, för dem som varit aktivt engagerade i Alexanders verksamhet som Alexandersondagen, kvällsvisningar, trivselkvällar med flera tillfällen, gick i september till Aerozeum på Säve flygplats och Repslagarmuseet i Älvängen. Ett 30-tal var med på resan som bjöd på vackert väder och intressanta guidningar.

Sigvard Bengtsson och Charlie Börjesson kollade in flygparken i Aerozeum där man kunde ta plats i denna helikopter Alouette III av fransk tillverkning från 1959. Har använts för transporter, ambulansflyg, flygräddning och ubåtsjakt. Just denna maskin har tillhört nederländska flygvapnet.